

SZÉKELYSÉG

A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPÉT ISMERTETŐ FOLYÓIRAT

III. (XIII.) évf. 4–6. szám.
1943 április—június hó.

Felolós szerkesztő és kiadó:

Dr. BÁNYAI JÁNOS
SZÉKELYUDVARHELY
Jókai-utca 2.

Megjelenik a székely anyaváros
egyetemi ifjusága munkaközös-
ségének támogatásával.

ELŐFIZETÉS: Egy évre 6 pengő.
(Tanügytek, lelkészek és nyugdi-
jasok számára csak 5 pengő.)

Engedélyezés száma
5426—1941. M. E. III.

Székelyföldünk és népünk megismerése.

Mindenkinek feltűnhetett, hogy az elnyomatás évei alatt csendben folyó kutató munkát egy általánosan megindult nagyfoku érdeklődés váltotta fel. Ez két irányban nyilvánult meg. A falu monográfiák készítésével a tanítóság vette kezébe, főként a népesedéssel kapcsolatos adatgyűjtést, más oldalról meg a tudományos szakembereink indultak neki a részletek feldolgozásának s ebben úgy a Tudományos Akadémia, mint a különböző egyetemi és más tudományos intézetek is alaposan kivették a részüket

Midőn ezt a nagyfoku munkakészséget látjuk minden oldalról, önkéntelenül is felvetődik bennünk az a kérdés, hogy a felmerült s állandónak ígérkező munkálatok egységes irányítására nem volna e jó, ha egy közismertté tett intézet szervezetenék!? Egy ilyen szervnek a létesítése, amint a Balaton-Alföld kutatása bebizonyította, nagy költség és tudományos munka takarékoságra vezetne, a bármilyen irányból jövő, kutatási érdeklődés összehangolására

Schmidt Béla dr.

Egy talpig munkás és önzetlen emberrel kevesebb lett a Székelyföldön. Igazán a Székelyföld és népének szerelmese volt, aki Budapestről, még az 1914-es háború előtt Marosvásárhelyre kerülve, meleg szerető szívét hozta el ide nekünk s az orvosi hivatásán kívül, mint kiváló szakember, megtalálta a módját nehéz elfoglaltsága közepette is, hogy kivegye részét a közirányú munkálkodásból. Mindenütt ott lehetett látni, ahol tudásával, buzdító energiájával és anyagi támogatásával segíthetett. Ezért volt, hogy szinte beleszivódott egész egyéniségével a székely közéletbe. Soha senkinek eszébe nem jutott az idegenül hangzó neve dacára is, hogy mást lásson benne, mint megbecsült testvérét, ellentétben az olyan idegen nevekkal törtetőkkel, akik önzetlen közérdekű munka nélkül akartak s akarnak maguknak vezetői tekintélyt kiharcolni. Schmidt Béla soha sem akart más lenni, mint a köznek egyszerű munkása s mégis vezetővé tette a munka megbecsülése. Sok munkát vállalt magára a hivatalos teendőin kívül s a gyenge szervezete felmondta a szolgálatot. A sok minden helyi munkálkodásán kívül igen értékes volt a székelyföldi közegészségügy javítására indított szerkesztői munkája a nagy áldozatkészséggel fentartott lapja útján. (Magyar Népegészségügyi Szemle Marosvásárhely, X. évf.) Alig volt olyan napi közegészségügyi kérdés, amelyhez hozzá ne szólt volna.

Éltető eleme volt az Erdélyi Múzeum Egylet nehéz munkájának. Szervező készségével s dolgozataival értékes támogatója volt tudományos megmozdulásainknak.

De azonkívül a polgári társadalom kulturális életének is buzgó harcosa volt. Jól látta az ének-kultusz fontos nemzeti jelentőségét s ezért rengeteg elfoglaltsága közt tudott módot találni dalárda szervezésre is.

Napilapjaink, folyóirataink hasábjain állandóan felszinen tartja a Székelyföld egészségügyét s félretéve minden más dolgát időszerűen nyúl megoldandó problémáinkhoz.

Egy igaz, egy izig vérig székellyé vált emberrel megfogyatkozott munkaközösségünk.

Áldott legyen az emléke! Feledhetetlen az ilyen közmunkás képe, mint amilyen Schmidt Béla volt.

Emlékezés Baróti Szabó Dávidra.

Irta: Ádám Éva.

Erdővidék népének lelke telítve van mesével, regével és súlyos történelmi emlékekkel. Ebből az álomlátó, mesemondó székely fajtából származott *Baróti Szabó Dávid*, egykori költő.

Baróton született 1739. április 19 én. Szülőháza későbbi időben porrá égett és eltemette a költő életével kapcsolatos földi emlékeket. Csak lelke és szelleme virágai lengenek felénk a ködös multból.

A költő halála után a Baróti nevű családok versengtek azért, hogy Szabó Dávidot maguk közül valónak mondják s a Szabó nevet csak mint mesterség után járó nevet tüntessék fel, de beigazolódtott, hogy Szabó Dávid baróti születésű őszékely nemes, akinek egyik ősét 1614. augusztus 29 én Bethlen Gábor „*a Skander béget kísért Szabó Dávid baróti nemes, a prázsmári táborból szabadon engedni rendelte.*“

Némely életrajzíró szerint Szabó Dávid széppapja, Apafi Mihály udvarában prédikátor volt és a család később szakadt katolikus és református ágra.

A mi Dávidunk a kat. ágból hajtott ki. Édesapja neve György. Anyja neve Beke Erzsébet, aki 1774-ben halt meg. Dávidnak testvérei is voltak: Mária, János, József és György.

A család körülményeiről nem tudunk feljegyzéseket. Így azt sem tudhatjuk, miért lett Dávidból pap. Talán mert a vallásos, tiszta életű székely családok mindig megtiszteltetést éreztek abban, ha a családból pap lett valamelyik fiú. Talán ez az ősi nemes büszkeség is vonzotta a kis székely gyermeket e kiválasztott pálya felé. De egyéni csendes, melázó természetete egyébként is alkalmassá tették a szerzetesi életre.

A kicsi Szabó Dávidka az ősz bibliai nevű székely gyermek, elbucszott szülőföldjétől, amelyről élete delén így emlékezik meg: *Mint egy gyönyörű kert, olyan vala minden részeiben, mind válogatott füvet hoz vala vetje, tiszta mérő buzát termeszte határa, folyói megvittak színekkel, akármilyen finom ezüsttel...* A költő egyszerű emlékezése mögött, szinte érezzük a meleg könnycseppet, amely a szemében bujkál, majd csendesesen leperog.

Szabó Dávid a székelyudvarhelyi gimnáziumból indult szerzetesi

utjára, amelynek állomásai: Szokolca, Székesfehérvár, Nagyszombat, Kolozsvár, Eger, Kassa, Nagyvárad, Trencsén, Besztercebánya stb.

Abban a korban él Szabó Dávid, amikor magyarnak lenni nem is illik. Hivatalos nyelvhasználatra nem alkalmas a magyar szó. Csak a jobbágy nép beszéli. A nagyszombati egyetemen tanítják a latin, görög, német, francia és héber nyelvet, csak magyarul beszélni nem illő. Magyar viseletben járni pedig nevetséges.

De a magyar ős lélek feldereng és szembeszáll mindennel, ami idegen. Rajnis, Révay, Kazinczy, Szabó Dávid az édes anyanyelv első irodalmi apostolai. Szabó Dávid cellája csendjében félenken, szemérmesen rejtegeti még sokáig költői tolla virágait.

Hálával gondolunk arra a kitarító székely őserőre, mellyel ezt a munkát Baróti Szabó Dávid szerzetes végezte.

Nagy érdeme Szabó Dávidnak ama szótár kiadása, melyben a már akkor feledésbe menő régi erdélyi szavakat és bölcs mondásokat kívánta megmenteni. De vannak oly szavak is, melyeket ő teremtett meg. Több mint nyolcvan új szót alkotott.

Ara, iker, kintorna, szobor, csemege, alap, ábra, naptár, erény, báj, kém, kandur, pamlag, pongyola, cim, művész, tömkeleg, gunyor, furdancs szavakat a mai nemzedék már készen kapta. Nem is gondol arra, hogy valamikor egy szerény székely szerzetes lelke gyurta őket formába.

De a méléző szerzetes figyelme a nép eszközeire is kiterjedt. Így teremtődtek meg a mesteremberek szavai is pld. eszkába, dikics, varsa, heveder stb.

Sok év elmúlt felette nyomtalanul, a boldog békeidő nem öröközte meg nevét szülőfalujában. De jött a román megszállás, amikor Budapesten egy baróti lelkes székely, az 1932-ben elhunyt Antal József földbirtokosrendező kuriai bíró felkarolta emlékét.

Barátai körében gyűjést indított és a begyűjt összeggel megfestette Baróti Szabó Dávid arcképét és azt a költő szülőfalujában Huszár Ádám r. k. plébános által megszervezett Magyar Ifjúsági Egyletben, a Dánér földbirtokos udvarházában levő egyik szobában elhelyezték.

A költő 1819. november 22 én, 80 éves korában halt meg. A komárommegyei Virt-en helyezték örök nyugalomra.

A székelyudvarhelyi róm. kath. gimnázium a visszatérés után büszkén viseli a székely nagy fiának a nevét!

Kérdések a székely népnyelv köréből.

Az eddigi akadályok elhárultával, remélhető, újra megindul a székelység ismertetése és kutatása. Régészek ásója, földkutatók kalapácsa, bogarászok hálója mind készen áll, hogy a Székelyföld sajátos kincseit megismerjük. Az első lépés azonban a nyelvkutatást illeti.

Nem tudom, összeszámolta-e valaki, hogy a székelység tájnyelve 5—600 olyan külön törzsszóval rendelkezik, amelyet más vidékek nyelve nem ismer. Ez a sajátos szóanyag megbecsülhetetlen, ősi kincse a székely tájnyelvnek és megérdemli, hogy külön székely tájszótárba gyűjtsük egybe, fölhasználva természetesen Szinnyey Magyar Táj-szótárának ide vonatkozó anyagát is.

E munka tanulmányozása és több évtizedes tájszógyűjtés folyamán gyakran találkoztam olyan szavakkal, amelyeknek helyes értelmezése még nincsen közölve. Ezért fordulok most a SZÉKELYSÉG olvasótáborához, azzal a kéréssel, hogy nyelvkutató munkámban legyen segítségemre. Tájszavaink igen változandó sorsuak. Sokat feledésbe sodorhatott az idők múlása és az idegen hatás. Egy részüket talán már csak régi öreg emberek, csak egyes falvak népei ismerik, lehet olyan is, amelyet már csak régi írásokban lehet megtalálni. De annál becsebbek számunkra. Becsüljük meg nyelvünket. Ne hagyjuk veszendőbe egyetlen kis morzsáját se.

A kutatókhoz intézett első kérdéseim most a következők:

Mit jelentenek és hol használatosak a következő szavak: csetert, csaniga, csahó, doszol, drincs vagy derincs, durhódos, puszár, rityi?

Milyen kocsit jelent a cséza szó?

Miféle növény a csinkó? Aki ismeri, küldjön belőle egy példányt.

Hol ismerik a kanta nevű állatkát és mi az?

Mire vonatkozik a csókaszemű, mely állatra és mit jelent pontosan?

Hol nevezik a csikos szoknyát csepesnek?

Miféle kő a cineter és hol található?

Milyen forrásvizet neveznek dárdányosnak?

Tudják-e Háromszékben, hogy milyen a dühübogár? Küldjenek belőle.

Ismeretes-e Csikban egy apró, piros vagy sárgaszemű szilva, félig vadon terem és nagyon édes? Mi annak a neve és hol található? Egész Székelyföldön lehetnek ilyen vadon termő, de mégis értékes

gyümölcsfák. Ezeket mind gondozásba kellene vennünk és a fajtáikat megismerni és leírni közérdekű kötelességünk.

Régi háziasszonyok bizonyosan tudnak olyan ételekről, amelyeknek készítését nem mindenki ismeri, csak a régi népszokásban voltak divatban. Például ki tudja, milyen volt és hogyan készült a letyőke nevű turós tészta?

Hogyan és hol készítik a beckő nevű levest?

Miféle jó étel a bisles és mit jelent ez a szó?

Ismeretes-e a buzsényica és milyen husból, hogyan készül?

Miféle főzelék a cukmis?

Hogyan készül a csáfás nevű kecskehus?

Mi az a cset, amelyet állítólag a káposztafőzéshez alkalmaznak?

A káposztának mely részét hívják dalmának?

A döfötttyű nevű édes lepény hogyan készül?

Ismerik-e valahol a gabonca nevű ételt és mi az?

Milyen kása a gombód?

Mit jelent a gombolyaghus és hogyan készül?

Hogyan készül a hubesz nevű lepény?

Ki ismeri Csikban a kopri leves készítését?

Ismeretes-e Udvarhely megyében a korító sajt?

Milyen fánk a kótyomfitty?

Hogyan készül a kőrelepcs, meg a költség?

Miért hívják a körtvély-pankót pohárvágottnak?

Milyen percc az Udvarhelyt ismert kükürű?

Hogyan készül a lőnye nevű mézes lepény?

Ismerik-e még Háromszéken a ludorda készítését?

Hogyan készül Csikban a pojéka nevű eledel?

Miféle édességet neveznek sétának?

Milyen laska Marosszékből és mit jelent a neve?

Türt laska van-e Háromszékben és hogyan készül?

Miféle sütemény a »zsirbakicsike«?

Végül sokféle kérdezni valóm volna még a táncokról. Például hol ismerik még a kalupos, karaszia és keremunca nevű székely táncokat?

Pomáz.

Dr. Szilády Zoltán
ny. muzeumi igazgató.

Vadontermő gyógynövények gyűjtése!

A multévi Hangya akció bebizonyította, hogy az Isten adta s másként értékesítés nélkül elpusztuló erdei termékeink már a beindítási évben, a mult nyáron is micsoda pénztömeget juttatott el falusi népünk kezébe.

Nem, szép képeket festő, hangzatos előadások szükségesek, hogy rábeszéljék s megértessék népünkkel az elkallódó kincsek értékét, hanem gyakorlati kivitel. A Hangya a mult évben ott fogta meg a dolgot az erdei gyümölcsök megvásárlásával, ahol épen kell. Megmondta az árat, át is vette s rögtön ki is fizette s kész volt az egész. Nem kell ide kioktatás s megértető ékesszólás!

Ha most az akciót a vadontermő gyógynövényekre is ki akarjuk terjeszteni, akkor már egy kis előkészítéshez is hozzá kell fognunk! Ugyanis a nép vidékenként más és más néven ismeri a növényeket. Neki látni kellene, hogy milyen is az a növény, amit megvásárolnak a kiküldöttek!

Szines képekkel bemutatni, vagy szárított példányokon, az igen költséges és körülményes volna s bármilyen szép is lett legyen a kép, igen sokan a kisebbített alakja, vagy más mellékes körülmény miatt nem ismernének rá, illetve nem tudnák azonosítani a természetben található növénnel.

Hogy lehetne segíteni a dolgon? Ki kellene már most jó előre dolgozni, hogy melyek azok a nagy tömegben előforduló növények, amelyek a keresettek s így értük jó árat ígérnek. Ezeket a növényeket nyilvános helyeken kellene kiültetni jelző táblácskával. Így lehetne az iskolák egyik védett sarkában az udvaron elültetni! Hogy már itt kezdődjék el a gyűjtőakció megalapozása, de ahol a szülők is tanulhatnak! Vagy a mostani háborus időben úgy is sok helyen gondolnak arra, hogy a városi főterek, sétaterek virágos ágyásaiba hasznos növényeket ültessenek (krumpli, murok, káposzta stb.), miért ne lehetne egy pár vadon termő gyógynövényi példányt ügyes elrendezéssel (a kertészek ügyesek, hogy egy kis izléssel mint lehet tetszetős csoportot alakít akár a bojtortjából is! Hisz a mi diszkaktuszaink szülőhelyeken csak burjanszámba mennek!) Így a pontos elnevezésekkel ellátott táblák alapján hamar köztudatba mennének át a keresett növényfajták. Egyelőre e kérdés ötletéhez ennyit, hisz a fologhoz, még a feldolgozás, szárítás ügye is hozzátartozik!

A Fürdőszövetség és Borvizkutató Intézet közleményei.

A Keletmagyarországi és Erdélyi Fürdők Szövetsége június 29-én tartotta meg az ezévi rendes közgyűlését. A főtárgy a múltévi munkálkodásról való beszámoló volt. E beszámolókból kitűnt, hogy nemcsak az érdekeltségek vették igen nagy hasznát a szervezkedésnek, hanem a kormánytényezők is ezáltal igen alkalmas szervezet találnak maguk mellett az intézkedéseik végrehajtására vonatkozóan.

Az Országos Balneológiai Egyesület 1942. évi Évkönyve Moll Károly dr. főtitkár összeállításában most jelent meg, minket közelebről érdeklő gazdag tartalommal. A sok értékes dolgozat közül különösen fel kell említenünk a következőket. De Châtel: A szénsavas fürdők a keringésszervi betegségek gyógyításában. — Charmant P.: Mesterséges szénsavgázfürdők bizonyos élettani hatásai. — Székely L.: A heliothermákról, különös tekintettel az erdélyi sóstavakra. — Moll K.: Az orvos feladata az erdélyi fürdők fellendítésében. — Papp F.: A források foglalása. — Bánlaky G.: A gyógyfürdők építkezésének irányelvei. — Kunszt J.: Az ásványvizek orvosi értékelése stb. stb.

A székelyföldi gyógylapokra hívta fel a figyelmet lapunk szerkesztője a Magyar Balneológiai Kongresszus máj. 7-én tartott vetített képekkel kísért előadásában.

A téli sportlehetőségek ügyes összefoglalását hozza Hefty Gyula értékes munkatársaival. (Róna, Déván, Tréger, Szenkovits, Seler, Zárug, Kiss, Beke, Tulogy, Tóth).

A székelyföldi ásványvizkutatások vegyelemzési eredményeiről tartott előadást Csajághy Gábor fővegyész a Földtani Intézetben ápr. 30-án.

A Székelyföldet ismertető munkában mindegyre szaporodnak azok a szívvel-lélekkel dolgozó írónk, akik az eddigi igen sok jóakaratu, de felületes közlések után komoly tárgyi tudást visznek be ismertetőseikbe. Ezek közt ujabban igen kiemelkedik Péchy Horváth Rezső szerkesztő, aki írásban és szóban a rádió útján is igyekszik értékeinkre felhívni a figyelmet. Julius 23-án Tusnádfürdő, Szent Anna tó és torjai Bűdös barlang, aug. 8-án Nagybagmás, Egyeskö, Öcsémteteje, 28-án pedig a komandói határhegyek szépségei kerülnek sorra.

Székely élettér és „népfelesleg“.

Rövid itt tartózkodásom alatt ismételtén olvastam és hallottam a székely élettér kérdéséről. Mintha a regátban maradottaink hazatelepítése azért menne oly nehezen, mert itt már is népfelesleg mutatkozik. Ugy látszik, sokan még hivatalosak is úgy képzelik, hogy a Székelyföld jelenlegi gazdasági helyzetében nem képes eltartani a sűrű és szapor lakosságot. Tudat alatt mindenki arra gondol, hogy a mult világháboru előtt innen volt a legnagyobb mérvű az amerikai kivándorlás és a 22 éves megszállás alatt ez a terület adta a barcasági mezőgazdaságoknak és iparvállalatoknak, a prahovavölgyi petroleumtelepeknek s Bukarestnek az iparosokat, kézműveseket, napszámosokat, cselédeket: s ezek a faluból kitzasztott »feleslegek« gerincét képezték a magyarságnak, fenn- és megtartották az ősi hitet és hagyományokat, az ellenséges talajban is gyökeret vertek, elismert értéket képviseltek, sokan közüzemek élére kerültek és élhelyzetet tartanak még ma is, de minden esetre, tehetségük és becsületességük alapján minden versenyt sikerrel álltak és állnak.

Ilyen értékes népesség kitelepítéséről beszélni helytelen. Ellenkezőleg, mindent meg kell tenni, hogy azokat is visszaédesgessük, akiket a mostoha sors a határokon tulra, idegenbe kényszerített. A mai felfogások szerint a legbiztosabb alap a tehetség és munkaképesség. Ez alapon már aranyalap nélkül is lehet beruházásokat eszközölni. Ha pedig vesszük a Székelyföld természeti adottságait, nyersanyagait s párosítjuk a székely találékonyságával és munkára termetségével, akkor nemcsak itthon nem beszélhetünk népfeleslegről, hanem el tudjuk helyezni azokat is, kik ma az idegen föld savanyu kenyerét eszik.

Minden esetre kétirányu munkatervre van szükség. Egyik, a nyersanyagtermelés és feldolgozás, a mezőgazdaság, erdőüzemek és állattenyésztés fokozása a lakosság és a hadsereg minél jobb ellátása érdekében. Másik pedig maradandó értékek termelése, melyek a háboruból a békébe való átmenetelt megkönnyítik és jövőnk alapját fogják képezni. Elég talán rámutatni arra, hogy a háborus gazdálkodást nagyban elősegítő répatermelés az utolsó két évben Északerdélyben nagymértékben visszafejlődött, hogy a román okirályság területéről ide behozott takarmány hiányzása folytán az állatállományban ha nem is visszaesést, de stagnálást állapíthatunk meg. A két évi rossz termés

róvására sokat lehet irni, de minden mulasztás alól még sem mentesít. Itt rá kell mutatnom arra, hogy a német birodalom répatertülete csaknem állandó, a felesleget szárított édes répaszelet alakjában adják vissza a termelőnek.

Vannak már szárító üzemek Északerdélyben, de még többre lesz szükség. Ezen szárító berendezésekkel gyümölcsszárítástól főzelék és takarmányszárításon át minden piacról visszamaradt nyersterményünket hasznosítani lehetne.

Vadontermő gyümölcsök gyűjtéséről olvastam, de a folyékony gyümölcs előállításáról, melyhez pedig aránylag kevés berendezés szükséges, még semmit sem. A nyersanyagok zárolása, külföldi termékek behozatalának lehetetlensége fellendíti a székelyföldi háziipart: ezen a téren azonban korszerű utbaigazításra, vezetésre van szükség. A háziiparnak úgy kell kifejlődnie, hogy az a háborús viszonyok megszűnte után is életerős legyen.

Szükséges az állandó üzemek beindítása s a hiányzó üzemek megszervezése: vasércbányászat, bauxit feldolgozás, cementgyártás, szigetelőanyag és mésztermelés, üveg, papír, mosó és marószódagyártása stb., melyek nyersanyagjai itt helyben kaphatók.

A harc térről hazatérő sebesültek és üdülők korszerű ellátása veheti meg az alapját a fürdőhelyek és üdülőtelepek korszerű kiépítésének. Nem szabad abból kiindulni, hogy a jelenlegi nehéz viszonyok közt kevesebbel is meg kell elégedni, hogy az igényeket csökkenteni kell, hanem ellenkezően e tekintetben véglegesen kell alkotni s lehetőleg többet kell nyújtani, mint nyugat nyújt. Ehhez ásványvizeink gyógyereje adja meg a lehetőségeket, fokozza a természeti fekvés és tökéletessé teheti a természetes vízi, szél és fejlesztett energiák kihasználása. Svájcban a lakosság fele az idenforgalomból él, nem elérhetetlen tehát, hogy Északerdély lakóinak 20% a az ásványvízkitermelés és értékesítés, gyógyfürdőüzem, üdülő- és sporttelepek hasznából találja meg megélhetését. 50% a a lakosoknak mint őstermelő a föld, erdőgazdaság és állattenyésztésből élhetne, a fennmaradó 30% pedig alig volna elég az ipar, kereskedelem, a hivatalnoki kar, honvédelem és rendészet részére..

A kisebbségi sors nagyon sok kiváló tulajdonságot fejlesztett ki a magyarságban: úgy tűnik fel, hogy a nyomás szüntével a jó tulajdonságok nagy része pehelyként tovaszáll. *Dr. Kerekes István.*

Góbéságok.

Kánári s a székely.

Az oláhfalvi atyafinak reményen felül sikerült jól eladni a deckáit Segesváron. Gondolta, hogy no végre ő is csinálhat egy kis mulatérozást. Nem muszály a többlettel beszámolnia, hisz amint Rebi asszonnyal odahaza előre megfuttatták, kevesebbet vár odahaza az asszony.

Le a há mistrángot a lovacról, fejükbe a zabos tarisnyát s ahajt ott a sarkon bé a vendégfogadóba.

Elé hamar a pincér s kérdi, hogy hát mit parancsolna? Tájékoztatlanul néz szét, vajjon miféle extra dolgot tudna ő lakomázni, amiről aztán odahaza is eldicsekedhetne. Belé akad a szeme a csicsergő kanáriba. Ő ilyet nem látott s erőst megcsodálá a szép sárga ködmönét s csudaszép hangját. Miféle madar ez téns ur? — kérdi a pincért. Ez kanári volna kérem. Hát aztán meg lehet-e azt enni? érdeklődik tovább, mert közben megjött az ötlete. Mit, a kanárit? csodálkozik a másik. Közben gondolván, hogy ez a szamar biztosan jól meg van rakódva pénzzel s azt sem tudja, hogy mit is csináljon kinjában s így jó pali lesz a megfejéshez. Hozzá is teszi nagy hirtelen — hát ha megfizeti valaki, miért ne!

No akkor süssék ki szép pirosra — tevé meg a rendelést az atyafi.

Telik mulik az idő s érdeklődik a góbé, hogy már mi lesz az étellel, mert már erősen megéhezett. Jó vissza a pincér a konyhából s jelenti, hogy mindjárt kész is lesz. No akkor hozzon belőle nekem egy 10 krajcáros porciót, de jó sok pityókával és kovászos ugorkával együtt — adá ki a pincér elképülésére a megrendelést.

Megpróbálta...!

A sáromberki góbé meséli a vele megtörtént furcsa esetet.

Hat johocskám vala — kezdi — de az egyikkel rosszul járék! Nem engedte szopni a bárányát! Pedig mindent elköveték, hogy engedje.

• Macska s kutyakölyket es dobék be a juhhoz, csakhogy >féltsék a bárányát, de még asse vala eredményes, hogy a suly ette vóna meg.

dr. Köntzey Gerő.

Székelyföld kutatása.

Földrengést észleltek Kézdivásárhelyt. Ápr. 28 án este 9—10 óra között, körülbelül fél 10 órakor gyenge földlökést észleltek Kézdivásárhelyen. A mintegy 2 másodpercig tartó földrengés annyiban mutatkozott, hogy az ablakok megrezdültek és a lámpáknak is alig észrevehető kilengése volt kelet nyugati irányban.

A Székelyföld néhány érdekes lepkefajáról ír Gaál István dr. a Term. tud. Közöny Pótfüzeteinek 2. számában.

Török Z.: Földtani vizsgálatok a Kelemen és Görgényi havasok eruptívuma keleti és nyugati szegélyén s a Maros szorosban c. alapos és saját kutatáson alapuló tanulmánya értékes új adatokat tartalmaz erről az alig ismert területről. (Földtani Intézeti Beszámoló Bpest. 1942. 18 l. + térkép.)

A Székely Nemességről írt eredeti kutatásai nyomán dr. *primor Bándy Vilmos* a Székelyföldről elszármazott történetkutatónk igen értékes összefoglaló ismertetést, amely nagy érdeklődést keltve a múlt évben már a II. kiadásában jelent meg. A teljes címe különben az érdeklődésünkre számottartható munkának a tartalmát teljesen elárulja. A »Nobilis« primorok, grandok és lordok (A magyar és székely nemesség az európai népek nemesi rendjeinek tükrében).

Tufák szerepe az erdélyi medence délkeleti részén. A Földtani Intézet (Budapest) 1942 iki beszámoló kötetében jelent meg a fenti címmel tartott vitatúlésen elhangzott előadása a szerkesztőnknek, amelyben a székelyföldi adatok felsorolásával világított rá a földgázkutatókban oly nagy szerepet játszó rétegtani viszonyok szintjelző adataira, az egykori vulkáni hamuhullások alapján.

Erdély virágtalan növényei (Cryptogamae) a kutatás jövőnéző megvilágításában. Az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatában (152 sz.) megjelent összefoglaló munka e tárgykörben tökéletes képet ad a székelyföldi viszonyainkra is. *Gyórfy István dr.* professzor iránytszabó módon dolgozza fel az eddigi adatainkat s hívja fel a figyelmet a kitöltendő hézagokra. Hisszük, hogy programjában a mi ásványvizeink növényéletének speciális kutatásai is helyet találnak. Kiegészítőül a kutatóink rövid életrajzát s fényképeiket közli.

Halmaradványok előfordulását jelenti Bogsch László dr. (A Földt. Közl. 1941 7—12. sz.) a déda szeretfalvi és a M.-vásárhelyi feltárásokból.

Irodalom—Lapszemle.

Az Igazi Székely Himnusz elnevezést olvastunk a Ferences Világi Rend diszközgyűlésének a műsorában! Milyen lehet ez, mert már annyi székely himnuszról hallottunk, hogy el sem tudunk igazodni közöttük. Vajjon miért ez volna az igazi?

Egyedül a világ ellen c. alatt *Vass Albertnek* igen ügyesen megírt kis regénye jelent meg a Nemzeti Könyvtár 88. száma gyanánt.

A gyógynövények gyűjtésének előmozdítására a Földm. Min. Erdélyi kirendeltsége igen praktikus 2 részből álló utasítást adott. Az ügynek nagy szolgálatot tesz a fontosabb gyógynövények színes falitáblája is.

Az Erdélyi Múzeum Egylet újból megindult gazdag munkásságáról ad számot a *Szabó T. Attila* szerkesztésében megjelent 1942. iki Évkönyv.

Az Erdélyi Lövész Naptár székelyföldi vonatkozásaival s gyakorlati tartalmával értékes és olcsó olvasmányul szolgál mindenki számára.

Magyar nemzeti hit és erkölcsstan célkitűzéseinek magasabb horizontját tűzte ki *Kiss Elek dr.* Főbb fejezeteiből ki kell emelnünk: A magyar nemzeti hit. A nemzet életszervei. — Az egyetemes magyar nemzeti közösség erkölce. — (megyék, tájegységek, járáások, városok, falvak, család erkölcsi világa!)

A székely szabadsághősök ellen 1851-ben indított felségárulási per hiteles történetét írta meg Cs. Bogáts Dénes, a székely történelmi adataink szorgalmas megmentője, a Székely Nép ben 5 folytatásban. (máj. 1, 2, 5, 6, 7.)

Székelyföldi Kis Tükör. *Lévai Lajos dr.* a Székelyföld ismeretének szakavatott kalauza, ismertető mozaik képeit a Székelyföld nevezetesebb pontjáról immár a III. kiadásában látjuk magunk előtt. Hiszszük, hogy a felfokozott érdeklődés miatt nemcsak a IV. kiadást, hanem az újabb folytatólagos köteteket is ismertethetjük, hisz nagy szükség van az igazi orbánbalázi szellemben megírt s megbízható adatokon nyugvó ismertetésekre. A rengeteg sok képpel díszített munka a Kókai, budapesti könyvkiadó vállalatnak válik dicsőségére!

Ismét a Kisbékás szorosról írt Czekelius G. a Turisták Lapjának 5. számában.

Marosvásárhely története. *Kiss Pál* 204. oldalas és 59 fénykép-melléklettel megjelent munkája Petri könyvkiadó cégnél jelent meg. A nyomtatás kivitelezése a budapesti Egyetemi Nyomda precíz munkáját dicséri. A megjelent munka annak a közszükségletnek akar egyik részletében eleget tenni, amely a Székelyföld újabb feldolgozását kívánja már évtizedek óta. A leírás a szokásos monografikus módszertől eltér látszik, hogy az egyes fejezetek anyagának összeválogatásával inkább a nagy közönség igényeit óhajtja szolgálni, amely a kapós népszerűsített témáival inkább talál olvasó közönségére. A pragmatikus feldolgozó s érdeklődő a jegyzetekben találja meg a pontos utasításokat. (Ezt a célt szolgálja az irodalmi jegyzék!) Ugy tudjuk, vannak a várost még előbből bemutató rézkarcok. Kár volt azokat is fel nem venni ide, sőt a térképek is az egyes korokból igen nagy érdeklődésre tarthatnak volna számot. A könyv a művelődés történeti részt hangsúlyozza ki s hű képet igyekszik adni e témáról egész a jelenkorig bezáróan.

Az Erdélyi Szemle 7—8 számának minket érdeklő cikkei: *Kiss P.* Egy város lelke (Marosvásárhely), *Perédi Gy.* Jubiláló erdélyi iskolák. (Székelykeresztur, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy). *Hargitaváralja* Jelképes község.

Nekünk való könyvek. E sorozatban az eredeti programunktól eltérően azokról a könyvekről emlékezünk meg, amelyek a tudásunk s főként a székelynép gyakorlati érzékének a fejlesztésére a legújabb kutatási eredményeket, ismereteket közlik.

Sztrokay Kálmán: A kis mérnök. A Székelyföld nyersanyagainak okszerű és újszerű felhasználására kapunk ebben a nagyszerűen összeállított munkában megbecsülhetetlen ötleteket, amelyek az ilyen dolgok iránt érdeklődőknek nélkülözhetetlen s igen népszerű tárgyalásánál fogva minden átlagos műveltségű ember által könnyen használható. Ezt akarja kifejezni szerényen a címe is. Főbb fejezetei: Energiaforrások. (Szén, kőolaj, vízierő s ezek kapcsolatai.) Természetadta nyersanyagok és feldolgozásuk. A levegő kincsei. Gépipar. A tenger nyers anyagai (amelyek egykori lerakódásaiból nálunk is megvannak). Vegyipar. Textilipar. Gazdaságigépek. Mezőgazdasági iparok. Közlekedés földön, vizen, levegőben. A mérnök korrigálja a természetet (folyószabályozás, hid, alagutépítés.) (Megjelent Rózsavölgyi és Társa kiadásában Bpest, 275 l. A vastos kötet ára vászonkötésben 480 P.)

Lármafa.

Tamási Áront a Magyar Tudományos Akadémia májusi nagygyűlésén tagnak választotta meg.

Ferenczy Géza dr. nagyajtai ügyvédnek megható ünnepek keretében adták át az 50. évi doktorrá avatásának emlékére, a kolozsvári Tudomány Egyetem által adományozott arany doktori diplomát. Közéletünk élharcossának s a Székelység ügyének buzgó támogatója ünnepléséhez mi is csatlakozunk őszinte szerencse kívánatainkkal.

Székelyföldi ösztöndíjakat alapított a Vall. Közokt. Miniszter Ur 12 személyre, 750—750 P. egyenkénti díjjal, amely festőművészeknek a Székelyföldön való 2 hónapi munkálkodásának költségeire szolgál. A tanulmányi idő alatt készült műveikből az Orsz. Irod. és Művészeti Tanács által rendezett kiállítás keretében kell beszámoljanak. (Bővebben lásd a Hivatalos Közlöny 11. számát!) Végtelen nagy örömet váltott ki a Miniszter Urnak ez a megértő gondoskodása s hisszük, hogy nemcsak a fiatal művészek jutnak ezáltal negyszerű alkalomhoz a természeti szépségeink megörökítésére, hanem az utjukon a Székelyföld is hathatós propagandához jut.

Dr. primor Szacs vay József lett az Országos Gárdonyi Társaság elnöke.

Máthé Lajos unit. lelkészt Firtosváralja diszpolgárának választotta meg, mert 34 éven át hűséges vezetője volt a községnek.

Az Udvarhely vármegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság a falusi népművelési előadók számára rendezett egy igen tartalmas 5 napos tanfolyamot. A Székelyföld minden részéből összesereglett hallgatóság értékes tudnivalókkal oszlott szét s hisszük, hogy a földünk kutatásának öntudatosításához hasznos bevezetőt nyerhettek.

Gábor Áronról, az ágyuöntő hős székelyről irt lélekbemarkoló, megható színművet *Földi István*, amelyet nem régen Kézdivásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön adtak elő. Ez utóbbi helyen szabadtéri előadásban. Az előadások után olyan nagy volt az érdeklődés, hogy a vidékiek nagy tömegének a bezarándoklása miatt többször, megismételve kellett bemutatni.

A szövetkezeti munka eredményeként a Hangya 1942. évben 600.000 P-t fordított közcélokra.

Zárug Endre kitüntetése. Nemcsak a sportkörökben, hanem a természetkedvelők egész tömege előtt ismeretes a Hargita csucsához közel épült turista szálló jelentősége. Hogy az OSK és OMIH támogatásával ez a mindenkép sikerült alkotás ma dicsőségünk, azt Zárug Endrének lehet köszönni, aki akkoriban mint a Hargita Sport Egylet főtitkára bámulatos s önzetlen nagy fáradsággal adta oda, ami a pénz mellett a legfontosabb, a szívét, szeretetét a megteremtéshez. Ezt ismerte el az Egyesület, amikor ügyvezető elnöknek választotta meg. Felsőjele a munkateljesítmény megbecsülésének, a Magyar Sport Érem elsőosztályával való kitüntetésének, az eredményes közérdekű munkát és elismerését örömmel állítjuk oda követésre méltó szép példának.

Székelyek a viharban c. szindarabot adták elő a Székelyföldi Színházban. Baróthy József jó megfigyelő szemmel nyult hozzá az életkérdésünk megvilágításához s érthető, hogy nagy sikert ért el a sepsiszentgyörgyi bemutatója.

A nagy Bólyaiak szobrának elkészítéséről irt nem régen a Székely Szó. Már ideje volna, ha a világhírű tudósainknak már állana a megérdemelt bronzba öntött emléktük városukban, Marosvásárhelyen. Mégis csak különös, hogy a székely atyánkfianak, Ugray György művésztünknek a munkája Rómát díszíti.

Villamosipari tagozat nyílik meg a székelyudvarhelyi ipari szakiskolában. Végre egy határozott lépés a sokat hangoztatott gyakorlati pályák felé való terelés szempontjából. A sok beszéd helyett most már a tettek maradnának hátra, hogy a székely ifjaink a természetüknek a legjobban megfelelő s jobb megélhetésre alkalmat adó pályákra lépjenek.

A székely kongresszus összehívásáról hallunk sok oldalról hírt. Egy ilyen terv igen szép volna békés körülmények közt, de most amikor nem csak háboruban állunk, hanem az átmenettel járó kavargás még érezhető, bajosan valósítható meg. Még most is sokan azt hiszik, hogy a visszatérés ünnepi hangulatában vagyunk s szép szavakkal mindent el lehet intézni! Míves napok vannak s oda pedig produktív erők keltenek nem szalmacsépelők!

A szövetségi mozgalom kulturfilmjét csináltatta meg a Hangya. Mindenütt nagy lelkesedéssel nézték meg s az ügy szolgálatának talán semmiféle más akció olyan nagy szolgálatot nem tett, mint *Dávid Iván* szerkesztő által roppant ügyesen összeállított film.